

SIVISTYKSELLISTÄ SYVÄMUOKKAUSTA - AIKUISKASVATUKSEN TUTKIMUSSEURA 70 VUOTTA

Perustamisvaiheet

”Kansansivistykselliseen syvämuokkaukseen” otsikoivat Työväenopisto ja Kansanopisto -lehdet vuoden 1941 ensimmäisessä numerossaan Helsingin työväenopiston johtajan T.I. Wuorenrinteen alustuksen, jonka hän piti Kansansivistysopillisen Yhdistyksen perustavassa kokouksessa Helsingissä joulukuun 7. päivänä 1940.

Vapaan sivistystyön kenttä oli laajentunut ja kansansivistäjien lukumäärä oli kasvanut huomattavasti 1930-luvun loppupuolelle tultaessa: työväenopistoja oli jo liki puolensataa ja kansanopistoja kuutisenkymmentä eri puolella maata; kirkon ja työväenliikkeen sivistysjärjestöt olivat toiminnassa; ja kansansivistäjien koulutus oli päässyt hyvään alkuun Yhteiskunnallisessa Korkeakoulussa, jossa myös kansansivistäjiksi itsensä identifioiva kirjastoväki opiskeli.

Toiminnan laajentuessa ja eriytyessä alettiin kokea tarvetta eri kansansivistystyön piirit yhteen kokoavaan toimintaan. Myös yhteiskunnallinen tilanne vuosikymmenen vaihteessa korosti yksimielisyyden ja yhteenliittymisen merkitystä, olihan vasta koettu suuri murhenäytelmä, Suomen talvisota. Yksityiset keskustelut konkretisoituvat kun T.I. Wuorenrinne ja Työväen Akatemian opettaja Arvi Hautamäki järjestivät neuvottelukokouksen, jossa päädyttiin uuden yhdistyksen perustamiseen, ja samalla valittiin jaosto, jonka tehtäväksi tuli kutsua koolle perustava kokous, laatia yhdistyksen sääntöehdotus ja valita eri kansansivistyksen tahoja edustavat perustajajäsenet. Edellä mainittuna päivänä, Elannon hallintoneuvoston huoneistossa kello 14 alkaen, pidettiin kokous, jossa oli läsnä 22 osallistujaa 37 kutsutusta. Yksimielisesti päätettiin perustaa Kansansivistysopillinen Yhdistys, ja valittiin ensimmäiset toimihenkilöt: esimieheksi työväenopiston johtaja T.I. Wuorenrinne, varaesimieheksi kanslianeuvos Niilo Liakka sekä johtokunnan jäseniksi kouluneuvos Yrjö Länsiluoto, opettaja Arvi Hautamäki ja kansanopiston johtaja Erkki Paavolainen.

Toiminta käynnistyy

Yhdistyksen tarkoituksena oli edistää kansansivistysopillista tutkimusta ja teoreettista keskustelua järjestämällä esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia ja harjoittamalla julkaisutoimintaa. Yhdistys perustui henkilöjäsenille, jotka johtokunta valitsee. Akateeminen osuus jäsenistössä oli varsin vahva, sillä neljännes ensimmäisen toimintavuoden jäsenistä oli tohtoreita tai professoreita. Alfred Kordelin säätiö ja vapaan sivistystyön järjestöt tukivat rahallisesti alusta alkaen yhdistyksen toimintaa.

Esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia järjestettiin ensimmäisen toimintavuosikymmenen aikana suhteellisen runsaasti; pari kertaa yhdistyksessä kävi kansainvälisiäkin vieraita esitelmöimässä, mutta sittemmin esitelmätilaisuudet rajoittuvat lähinnä vuosikokousten yhteyteen. Seuran hallinto ja toiminnan painopiste olivat aluksi Helsingissä, mutta kun Yhteiskunnallinen korkeakoulu muutti vuonna 1960 Tampereelle, siirrettiin myös yhdistyksen hallinto pari vuotta myöhemmin sinne. Keskustelutilaisuuksia järjestettiin 1960-luvulla molemmissa kaupungeissa.

Kun kansansivistysopin tiedekäsityksissä tapahtui muutosta, ja kun sivistystyön käytännön alue aikoi laajeta aikuisten ammatillisen koulutuksen suuntaan, muutettiin oppiaineen ja professuurin nimi aikuiskasvatukseksi vuonna 1965. Viipeellä myös yhdistys muutti nimensä Aikuiskasvatuksen Tutkimusseuraksi vuonna 1971.

Julkaisutoimintaa

Merkittäväntä ja kestäväntä antia Aikuiskasvatuksen Tutkimusseuran toiminnassa on ollut nyt jo varsin laajaksi ja monipuoliseksi kehittynyt julkaisutoiminta. Jatkuvaa pulaa hyvistä oppikirjoista ja muusta oppimateriaalista on julkaisuilla voitu lievittää. Tärkeimpänä yhteistyökumppanina tässä työssä on ollut Kansanvalistusseura. Taloudellista tukea julkaisutoimintaan on saatu Kordelinin säätiöltä ja Suomen Akatemialta.

Säännöllisesti ilmestyvistä julkaisuista pitää ensimmäiseksi mainita seuran vuosikirja, joka Vapaa kansansivistystyö -nimisenä, ilmestyi ensimmäisen kerran jo 1942. Aivan joka vuosi ei kirja ole ilmestynyt, mutta 50.vol, nykyään Aikuiskasvatuksen vuosikirjan nimellä, on suunnitteilla. Kokousmateriaalit ja -esitelmät olivat ensimmäisten vuosikirjojen tyyppillis-

tä aineistoa, kunnes 1960-luvulta lähtien vuosikirjat on teemoiteltu jonkin erityisen aiheen ympärille: esim. Taide ja aikuiskasvatus (1965), Elinikäinen kasvatus (1969), Oppimateriaali aikuisopetuksessa (1974), Aikuiskasvatus ja työelämä (1981), Aikuiskoulutuksen arviointi (1995), Verkot ja teknologia aikuisopiskelun tukena (2001), jne. Vuosikirjat ovat olleet yliopistojen kasvatustieteiden kurssivaatimusten vakioaineistoa.

Myös alan aikakauslehden julkaiseminen on ollut seuran hankkeissa jo varhain. Vuonna 1948 alkoi ilmestyä professori Urpo Harvan päätoimittama Kansansivistys niminen aikakauslehti. Ensimmäisen numeron ohjelmajulistuksessa todettiin että ”kansansivistystoimintaa on ollut maassamme jo niin kauan, että on tullut aika tämän työn tieteelliseen tutkimiseen...,tarvitaan aikakauslehteä, jossa voidaan julkaista pitkäköjäkin tutkielmia.” Lehti ilmoitti tahdokseen ”olla vapaa forum, jolla kaikki vapaan kansansivistystyön aatesuunnat pääsevät esiintymään asiallisen pohdinnan hengessä. Se koettaa avata vapaan kansansivistystyön suorittajille heidän oman työsarkansa yli ulottuvia näköaloja sekä meidän maamme että myös ulkomaiden kansansivistystoimintaan.” Artikkelien lisäksi lehdessä julkaistiin katsauksia ja kirja-arvosteluja ja uutisia. Kiinnostavana yksityiskohtana pitää mainita nimimerkki Taivaltajan kansansivistysopilliset pakinat, joissa usein tartuttiin alan tärkeimpiin ongelmiin ja herätettiin keskustelua ja ajatustenvaihtoa. Lisäksi tärkeimmistä artikkeleista oli lehden lopussa englanninkielinen summary. Lukija- ja kirjoittajapula johtivat kuitenkin siihen, että yhdistys vetäytyi lehden toimitustyöstä vuoden 1954 jälkeen. Kansanvalistusseura toimitti yksin lehteä vielä kolme numeroa. Näin päättyi ensimmäinen yritys julkaista säännöllisesti ilmestyvää tieteellisuonteista aikuiskasvatuksen aikakauslehteä Suomessa.

Runsas neljännesvuosisata myöhemmin tehtiin toinen, ja nyt kestävämpi yritys aikuiskasvatuksen tieteelliseksi aikakauslehdeksi, kun jälleen Kansanvalistusseuran ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseuran yhteistyönä ja Suomen Akatemian taloudellisesti tukemana alettiin julkaista Aikuiskasvatus-nimistä neljä kertaa vuodessa ilmestyvää lehteä seuran esimies Jukka Tuomisto päätoimittajana ja Kansanvalistusseuran pedagoginen johtaja Pentti Yrjölä toimitussihteerinä. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi kesäkuussa 1981. Toimituksen ohjelmajulistuksessa todettiin mm. että ”lehti seuraa koko aikuiskasvatuksen kentän yhdyssiteenä alan tutkimusta, suunnittelua ja kehittämistä sekä käytännön opetustoimintaa tarkastellen niitä yleisestä näkökulmasta ja kokonaisvaltaisesti.” Kun tänä

vuonna on lehden 30 vol. menossa, on Aikuiskasvatus-lehti aivan ilmeisesti vakiinnuttanut asemansa suomalaisten tiedelehtien joukossa.

Vuosikirjojen ja lehtien lisäksi seura on ollut myötävaikuttamassa monien oppikirjakäyttöön tarkoitettujen teosten aikaansaamiseksi. Näistä mainittakoon luettelonomaisesti seuraavat: Väinö Ruusala (toim.): Ryhmätyö aikuisopetuksessa, Tammi (1965), Erkki Karjalainen: Suomen vapaan kansansivistystyön vaiheet, Weilin+Göös (1970), Erkki Karjalainen (toim.): Vapaan sivistystyön tavoitteet, Weilin+Göös (1970), Aulis Alanen & Juha Sihvonen (toim.): Elinikäinen kasvatus, Gaudeamus (1981).

Tärkeä julkaisutyyppe, jossa yhdistys on ollut vaikuttamassa, on alan bibliografia. Erityisesti aikuiskasvatuksen historiallisen tutkimuksen apuvälineenä bibliografiat ovat ainakin toistaiseksi korvaamattomia: ei googletamalla ihan kaikkea tietoa vielä löydä. Marjatta Soisalo-Soininen laati vuodet 1820-1955 ja vuodet 1956-1960 käsittävät bibliografiat monografiaina; Eila Seppälän vuodet 1861-1967 ja Maija-Leena Karvosen vuodet 1968-1971 laatimat bibliografiat ilmestyivät Vapaan kansansivistystyön vuosikirjoissa; Eijaliisa Tapio-Penttilän ja Tuula Vuorisen vuodet 1972-78 ilmestyivät monografiana, ja edelleen heidän laatimanaan vuodesta 1979 eteenpäin jälleen vuosikirjan liitteinä bibliografiat vuoteen 1987 saakka. Nykyisin bibliografiset tiedot ovat verkossa, mutta näitä em. printtiversioita sinne tuskin ainakaan lähiaikoina saadaan.

Tutkijatapaamisia

Aikuiskasvatustutkimusta tekevien joukko laajeni 1980-luvulla merkittävästi kun Tampereen yliopiston lisäksi myös useimmissa muissa yliopistoissa perustettiin opetus- ja tutkimusvirkoja ja käynnistettiin alan tutkimusprojekteja. Elokuussa 1989 järjestettiin Oriveden Opistossa ensimmäinen aikuiskasvatuksen tutkijatapaaminen, jossa Helsingin, Jyväskylän, Kuopion, Tampereen ja Turun yliopistojen ja Teknillisen korkeakoulun ja Suomen Akatemian tutkijat esittelivät tutkimuksiaan kaksipäiväisessä seminaarissa. Tutkijatapaamisesta muodostui traditio. Parin kolmen vuoden välein on järjestetty eri yliopistopaikkakunnilla näitä tapaamisia, viimeisin järjestysluvultaan IX, Itä-Suomen yliopistossa, Joensuussa helmikuussa 2010. Useimmista näistä tapaamisista on toimitettu myös julkaisu, viimeisimpänä printtiversiona Anja Heikkisen Jyväskylässä pidetyn VI tapaamisen pohjalta toimittama Aikuiskasvatuksen tutkimuspolut,

joka on myös professori Jukka Tuomiston 60-vuotisjuhlakirja (2005) ja Rovaniemellä pidetyn VIII tapaamisen Sari Poikelan ja Outi Ylitapio-Mäntylän toimittama verkkojulkaisu (http://www.ulapland.fi/includes/file_download.asp?deptid=23474&fileid=14684&file=20081210151651.pdf&pdf=1).

Kansainvälistymistä

Tutkimusseuran kansainväliset yhteydet olivat olleet pienimuotoisia ja satunnaisia, lähinnä johtokunnan jäsenten yliopiston laitossyhteyksien kautta syntyneitä ja epävirallisille henkilösuhteille perustuvia. Laajamittaisempi ja virallisempi kansainvälinen toiminta seurassa lähtee liikkeelle 1990-luvun alkupuolella kun seura solmii yhteyksiä alan pohjoismaisiin ja eurooppalaisiin järjestöihin ja alkaa verkostoitua erityisesti konferenssi- ja julkaisutoiminnassa. Pohjoismaisia aikuiskasvatuksen tutkijoiden konferensseja alettiin järjestää vuodesta 1990 alkaen Göteborgissa yhteistyössä Pohjolan kansanakatemia (Nordens folkliga akademi) kanssa. Konferenssien esitelmistä toimitettiin Adult education research in Nordic countries -vuosikirjaa, jonka toimituskunnassa seuralla on edustus. Viimeisin julkaisu tässä sarjassa on Liberty, Fraternity and Equality (2007), Turussa 2005 pidetyn pohjoismaisen konferenssin pohjalta Risto Rinteen, Anja Heikkisen ja Petri Salon toimittama teos.

Hollannissa oli perustettu vuonna 1991 eurooppalaisten aikuiskasvatuksen tutkijoiden seura ESREA (European Society for Research on the Education of Adults). Tutkimusseura liittyi siihen yhteisöjäseneksi vuonna 1994 ja sai edustajansa ESREAn johtokuntaan. Seuran edustajana toimi vuoteen 2005 saakka prof. Jukka Tuomisto, sitten prof. Risto Rinne, ja vuodesta 2008 prof. Anja Heikkinen. ESREA järjestää joka kolmas vuosi kansainvälisen tutkijakonferenssin, viimeksi Turussa kesäkuussa 2009, ja toimittaa ja organisoii alan kirjallisuutta.

Aikuiskasvatuksen suomenkielisten lehtien ja muiden julkaisujen lisäksi pitää mainita vielä erityisesti kansainväliselle lukijakunnalle tarkoitettu suomalaista aikuiskasvatusta esittelevä lehti "Adult Education in Finland", joka ilmestyi vuosina 1964 - 1990. Vaikka tässä Kansanvalistusseuran julkaisemassa lehdessä ei tutkimusseura ollut "virallisena" yhteistyökumppanina, oli lehden publication committeeessa yleensä aina myös joku henkilö tutkimusseuran johtokunnasta.

Vuosikymmenen puolivälissä kuitenkin tunnistettiin sekä tutkimusseuran johtokunnassa että Aikuiskasvatus-lehden toimituskunnassa myös kansainvälisen lehden tarve, ja kun Kansanvalistusseura jälleen oli valmis yhteistyöhön ja ottamaan vastuun käytännön toimitustyöstä, saattoi uusi lehti, Lifelong Learning in Europe (LLinE), aloittaa ilmestymisensä ope- tusministeriön rahoitusavun turvin vuonna 1996. LLinE on organisoinut myös lähes vuosittain toteutetun kansainvälisen konferenssin aikuiskas- vattajille.

Kauniiksi lopuksi

Aikuiskasvatuksen Tutkimusseuran tarkoitus on edelleen paljolti sama kuin sitä perustettaessa 70 vuotta sitten: edistää ja tukea aikuiskasvatus- työtä ja siihen liittyvää tutkimus- ja julkaisutoimintaa, osallistua tiede- ja (aikuis)koulutuspoliittiseen keskusteluun, ja kehittää kansallista ja kan- sainvälistä yhteistyötä ja vuoropuhelua tutkijoiden, käytännön toimijoiden ja politiikan tekijöiden kanssa. Keskeinen rooli tässä tehtävässä on seu- ran johtokunnalla ja sen toimihenkilöillä. Seuralla on ollut hyvä onni kun sen tärkeimmät esi- ja sihteerihenkilöt ovat voineet ja halunneet pitkäai- kaisesti sitoutua tehtäviinsä: esimerkiksi T.I. Wuorenrinne, Urpo Harva, Aulis Alanen, Jukka Tuomisto, Antti Kauppi, Anja Heikkinen. Ja vaikka seuran johtokuntien nimilista onkin ollut varsin miesvoittainen, on tässä- kin asiassa tapahtumassa muutosta. Naisten osuus ja rooli seuran toi- minnassa on jatkuvasti vahvistunut. Niin pitääkin olla: kun yliopistojen jat- kotutkintojen suorittajista lähes kaikilla opintoaloilla selvästi yli puolet on naisia, tulee heidän panoksensa näkyä myös aikuiskasvatuksessa, sen kaikilla osa-alueilla.

Rainer Aaltonen 2010